

Signalenkaart

Ouderenmishandeling

1. Signalen bij ontspoorde zorg
2. Signalen bij opzettelijke ouderenmishandeling
3. Signalen bij financieel misbruik
4. Risicofactoren

Deze signalenlijst is een hulpmiddel om vermoedens van overbelaste en/of ontspoorde mantelzorg te toetsen. Het is niet de bedoeling om met de signalenlijst in de hand te gaan observeren. Wel is het belangrijk om weet te hebben van deze signalen, zodat je ze eerder herkent.

Let op: als één of meerdere signalen overeen komen met de onderstaande signalen, betekent dit niet dat er sprake is van ontsporing. Verdere verdieping in de situatie is noodzakelijk. Onderstaande signalen zijn afkomstig uit diverse documenten over ouderenmishandeling. Ze zijn niet wetenschappelijk bewezen. Het is onmogelijk om alle signalen in de kaart op te nemen. Vertrouw ook op eigen waarnemingen en intuïtie.

1. Signalen Ontspoorde zorg

Signalen bij de oudere

- De oudere heeft zichtbaar lichamelijk letsel / herhalend letsel.
- De oudere geeft onsamenhangende en tegenstrijdige verklaringen voor lichamelijke verwondingen.
- De oudere maakt een depressieve, angstige indruk.
- De oudere geeft aan dat er veel mis is, maar wil er niet over praten.
- De oudere ziet er onverzorgd uit en/of de huishouding is verwaarloosd.
- De oudere krijgt geen gelegenheid om alleen met de hulpverlener te praten.
- De oudere heeft een gebrek aan contacten.
- Het eet- of slaappatroon van de oudere verandert.
- De oudere vertoont versuffing en apathie, mogelijk als gevolg van overdosering van medicijnen.
- De oudere vertoont verandering in gedrag, zegt plotseling niets meer, vermijdt contact als de mantelzorger binnenkomt.
- De oudere doet bedekte toespelingen als de mantelzorger er niet is.
- De oudere vertoont diverse psychische signalen.
- De oudere vertoont schichtig en/of teruggetrokken gedrag en blijft angstvallig binnen.
- De oudere weigert hulp en wil het er niet over hebben.

Signalen bij de mantelzorg

- De mantelzorg geeft onsamenhangende en tegenstrijdige verklaringen voor lichamelijke verwondingen.
- De mantelzorg vertoont verschijnselen van overbelasting (zoals irritatie, machteloosheid, frustratie, gezondheidsklachten of oververmoeidheid).
- De mantelzorg voelt zich niet erkend.
- De mantelzorg heeft gebrek aan kennis van de ziekte of het ziektebeeld.
- De mantelzorg overschrijdt de eigen grenzen, heeft geen tijd voor eigen bezigheden.
- De mantelzorg heeft (of ziet) geen alternatief.
- De relatie mantelzorg / oudere is scheefgegroeid.
- De mantelzorg vertoont tegenwerking of agressie.
- De mantelzorg staat er alleen voor of heeft het gevoel er alleen voor te staan.
- De mantelzorg toont zich onverschillig of juist overbezorgd voor het welzijn van de oudere.
- De mantelzorg vertoont een onverschillige of uiterst vriendelijke houding.
- De mantelzorg behandelt de oudere zonder respect (moppert veel, schreeuwt of scheldt).
- De mantelzorg verhuult de problematiek.
- De mantelzorg wijst hulp van buitenaf af.
- Er is sprake van veranderende machtsverhoudingen tussen mantelzorg/ouder.

Aanvullende signalen die te kunnen wijzen op ontspoorde mantelzorg

- Er verdwijnen spullen en geld van de oudere.
- Er is een toenemend aantal schuldeisers.
- Er is grote wanorde in huis. De koelkast is leeg.
- Er is onvoldoende geld voor eerste levensbehoeften.
- Bezoek wordt geweerd.
- Nodige hulp wordt geweigerd.
- Buren vertellen dat zij geschreeuw horen of zien dat de oudere ruw behandeld wordt.

2. Signalen opzettelijke ouderenmishandeling

Signalen bij de oudere

- Bagatelliseert lichamelijke klachten
- Beschikt niet over eigen geld, heeft geen inzicht in eigen financiën
- Draagt bedekkende kleding
- Gedraagt zich in aanwezigheid van partner opvallend anders
- Geeft geen eigen grenzen aan
- Geeft vage verklaringen voor of verbergt lichamelijk letsel
- Heeft een stille, onbeweeglijke houding en oppervlakkige ademhaling
- Heeft geen eigen mening, of geeft deze niet
- Heeft moeite met oogcontact

- Heeft vage verklaringen voor o.a. vernielingen in en om de woning, verwondingen bij zichzelf, gezinsleden en huisdieren
- Is afwezig, lijkt niet te horen wat je zegt
- Is gevoelig voor verslaving en/of verslaafd
- Komt nooit zonder partner op afspraken
- Lost problemen voor partner op en verdedigt partner
- Onderdrukt eigen wensen en behoeften
- Spreekt negatief en/of veroordelend over zichzelf
- Stelt vragen over echtscheiding en/of relatieproblemen (zonder dat geweld ter sprake komt)
- Trekt zich terug uit sociale contacten
- Verandert opvallend/plotseling qua uiterlijke verzorging
- Vermijdt lichamelijke onderzoeken
- Voelt zich over verantwoordelijk voor het slagen van de relatie

Specifiek voor seksueel misbruik

- Angst voor mannen of vrouwen in het algemeen of angst voor een bepaalde persoon
- Durft of wil zich niet ontkleden
- Heeft afkeer van seks of juist overmatige interesse in seks
- Heeft een afwijkend of ongezond beeld van seksualiteit
- Heeft pijn, verwondingen, infecties aan de geslachtsorganen
- Is zeer beperkt in het uiten van affectie
- Vertoont schrikreacties bij aanraking

Signalen bij de mantelzorger

- Belemmert persoonlijke ontwikkeling/sociale contacten van partner (o.a. door te beletten de taal te leren)
- Controleert doen en laten van partner
- Drijft eigen mening door/houdt geen rekening met anderen
- Geeft aan het niet meer aan te kunnen
- Heeft geen controle over eigen woede
- Heeft vage verklaringen voor o.a. vernielingen in en om de woning, verwondingen bij zichzelf, gezinsleden en huisdieren
- Heeft veel kritiek/vernedert partner in het bijzijn van anderen
- Heeft weinig sociale contacten
- Is bang voor afwijzing
- Is extreem jaloers en bezitterig
- Is gevoelig voor verslaving en/of verslaafd
- Is in zichzelf gekeerd, laat makkelijk over zich heen lopen
- Is overbezorgd óf opvallend onverschillig over partner/kinderen
- Is snel ongeduldig of geïrriteerd
- Is veel aan het woord en stelt zichzelf centraal
- Is verbaal agressief tot eigen gelijk is behaald
- Kan moeilijk alleen zijn
- Laat zich minderwaardig uit over zichzelf

- Maakt de partner verantwoordelijk voor zijn/haar geluk
- Neemt geen verantwoordelijkheid voor eigen problemen, stelt zich afhankelijk op van partner.

3. Signalen financieel misbruik ouderen

- Plotseling geldgebrek. Geen geld voor basale levensbehoeften.
Betaalachterstanden: huur, energie, zorgverzekering, etc
- Afgesloten van gas, water, elektra, internet.
- Onverklaarbare geldopnames of kosten.
- Brieven van incassobureaus.
- Geen informatie hebben of weigeren informatie te geven over de financiële situatie.
- Ontbreken of 'wegraken' van contant geld of bankpas.
- Verdwijnen van waardevolle spullen.
- Dubieuze testamentwijzigingen.
- Financieel kort gehouden worden.
- Angstig of verward zijn, zich bedreigd voelen.
- Cliënt is nooit alleen te spreken.

4. Risicofactoren

Huisvesting en woonomgeving

- Aanwezigheid van dieren / dierenmishandeling
- Moeizame verhuizing en/of verbouwing
- Noodgedwongen samenwonen
- Ontevreden over woning en/of woonomgeving
- Problematische woonomgeving (criminaliteit, armoede, achterstand, overbevolking, slechte sociale voorzieningen)
- Slechte of te kleine huisvesting

Financiën

- Geen financieel overzicht
- Groot verschil tussen partners in economische status
- Inkomensderving of schrijnende armoede
- Schulden, hypotheek- of huurachterstand
- Werkeloosheid / weinig kansen op de arbeidsmarkt

Zingeving

- Botsende normen en waarden over o.a. seksualiteit en autoriteit die regelmatig tot conflicten leiden

- Culturele invloeden / afwijkende subculturele normen en waarden
- Hoge tolerantie van agressie door omgeving
- Onwrikbare religieuze overtuigingen
- Problemen binnenhuis willen houden én oplossen

Lichamelijk functioneren

- Chronische klachten / ziekte
- Lichamelijke beperkingen
- Slechte gezondheid

Dagbesteding

- Gebrek aan dagbesteding
- Te hoge werkdruk / prestatiedruk

Praktisch functioneren

- Moeite met aanbrengen van dagelijkse structuur
- Ongelijke taakverdeling in het huishouden
- Vluchtelingen- of migrantenstatus, of leven in illegaliteit

Sociaal functioneren

- Beperkt sociaal netwerk of netwerk met negatieve invloed op de relatie
- Gebrek aan elementaire sociale vaardigheden
- Ingrijpende levensgebeurtenissen, zoals; Echtscheiding, verhuizing en overlijden / Overgangen in de levensfasen (samenwonen, kinderen krijgen, menopauze en midlifecrisis)

Psychisch functioneren

- Als kind getuige geweest van huiselijk geweld en/of zelf mishandeld
- Ernstige gedragsproblemen
- Negatieve houding t.o.v. interventies / hulpverlening
- Overmatige stress
- Positieve opvattingen over antisociaal gedrag
- Problemen met reguleren / uitdrukken van emoties
- Verslavings- en/of psychische problematiek Verstandelijke beperking (bijv. laag I.Q.)